

MOLIÈRE

A mizantróp

Fordította: Petri György

I. FELVONÁS

I. jelenet

PHILINTE Mi van megint? Mi baj?

ALCESTE Hagyj békén!

PHILINTE Dehogy hagylak!

ALCESTE Azt mondtam, hagyj békén, és takarodj!...

Vagy...

PHILINTE Vagy? Vagy? Próbálj megérteni, s aztán dühöngeni.

ALCESTE Ezen egyáltalán nincs mit megérteni.

PHILINTE Dühöngésedet nem értettem soha,
s ha barátom vagy is, meg kell hogy mondjam...

ALCESTE Barátod? A szerződés mától érvénytelen.

Barátod! Mostanig vallottam ezt, igen.

De ezek után, hogy így megmutattad magad,
többé nem vagyok az, és kereken kimondom:
rothadt szívekkel többé semmi dolgom.

PHILINTE Szóval azt mondd, Alceste, főbenjáró a bűnöm?

ALCESTE Már rég meg kellett volna, hogy öljön a szegény.

Aki ilyet tesz, nincs bocsánat annak,
a tisztesség ezen megbotránkozni tud csak.

Látom, hogy valakit agyonbecézel,
ígérsz és esküszöl, mindjárt szerelmet vallasz,
jó, hogy meg nem fojtod egy túl vad öleléssel,
és ha megkérdem, ki volt ez az egyén?

Mi a te válaszod? „Mit tudom én.”

Ahogy elváltatok, lángod rögtön lohadt,
és nekem már azt mondd: érvénytelen alak.

Ez gyávaság, ámulás, becstelenség,
hogy valaki így eladja a lelkét. Ha
ilyen szegény esne meg velem,
felkötném magam ott a helyszínen.

PHILINTE Nem hinném, hogy az ügy kötél után kiált,
s ha vétkemet - kegyesen - csekélyebbnek ítélnéd,
engedelmeddel, még egy kicsit élnék.

ALCESTE Elég! Unom mára komédiát.

PHILINTE Jó, akkor komolyan; mit akarsz? Mit csináljak?

ALCESTE Légy őszinte. És gyávaságból soha ne mondj olyat,
ami nem belőled fakad.

PHILINTE De ha agyba-főbe dicsérnek? Ez egy piac,
ezek azt nézik, hogy miért mit adsz. S
fizetni kell mindenért pontosan: a
rajongásnak szabott ára van.

ALCESTE Épp ezt a modort nem szenvedhetem,

ami most dívik a magadfajták köreiben.
Hogy utálom ezeket a bennfenteseket, a
protekcio viszonteladóit,
a mindig kitárt karokat, jaj, hogy utálom őket,
az üres szavakkal lekötelezőket. Az
udvariaskodásnak ezt a csataterét, ahol
egyre megy,

ki a silány, ki a derék.

Jó az neked, hogy valaki rádragad,
fölmagasztal, hűséget, barátságot fogad,
hiányoznak neked az elismerő szavak,
amiket úton-útfélen osztogat

Nem? Rendes ember nem kívánja meg az
üzletszerűen osztott dicséretet. A legjobb
társaság sem érdekel, ha szóba kell
állnom mindenk vel. Minden értékelés
szükségképp elfogult: és senkit sem
becsül, ki mindenkit becsül. S mivel te is
korunk bűnének fogja vagy, nem lehetsz a
barátom. Megtagadom azt, ki mindenkinek
tetszeni akar,
érdeket érdemmel összezavar.

Én azt akarom, hogy külön helyem legyen:
mindenkit barátja nem barátom nekem.

PHILINTE De amig emberek közt él az ember,
engednie kell a bevett szokásia.

ALCESTE Tudod, mit kell? Büntetni könyörtelenül
a színlelt barátság ocsmány üzereit.
Hogy csak önmagad légy. Mindig, mindenkivel.
Hogy azt mondd, amit gondolsz és érzéseidet
taktika sose takarja el.

PHILINTE De az egyenes beszéd sok esetben
nevetséges, sőt megengedhetetlen. S

ha zord erényed ez sérti,
akkor is: néha jobb,
ha rejtve marad, amit gondolok.

Az az illendő és helyénvaló,
ha mindent kimondok mindenki hallatára?
S ha gyűlöletes vagy csak nem tetszik valaki,
muszáj rögtön az arcába mondani?

ALCESTE Igen.

PHILINTE Úgy! És megmondanád a vén Emiliának,
hogy szörnyen áll neki,
ha magát kellett,
és egy kiló festéket a ráncaira rárak?

ALCESTE Meg hát.

PHILINTE És Dorilas-nak, hogy mindenkit halálra untat
a hőstetteivel és dicső őseivel?

ALCESTE Természetesen.

PHILINTE Tréfálsz.

ALCESTE A legkevésbé sem.

Ilyen dolgokban senkit sem kímélek.

Két seb a két szemem. Ez a világ rohad.

Nem merek szétnézni, mert e hányom magamat.

Kétségbeesek és beteg leszek,

ha látom, hogy élnek az emberek!

Gyáva hízélgés, jogtiprás, ámulás,

szennyes család, önérdek - amerre nézek!
Már nem bírom tovább. Kiutat nem találok:
párbajra hívom az egész világot.

PHILINTE A szigorú filozófus most már túl vad.
Dührohamaidtól nevetnénekem támad.
Tudod, ahogy így elnézem magunkat,
az a Molière-darab jut eszembe, a két
testvér...

ALCESTE Mellőzd az idétlen hasonlataidat!

PHILINTE Te meg a csinált kirohanásokat. Így
nem változtatod meg a világot.
Ám ha az őszinteséget ennyire vágyod,
megmondom őszintén: orvoshoz kéne menned, a
háta mögött már összevetnek. És ahogy
magadat folyton fölhergeled - mindenki azt kérdi:
bohóc ez vagy beteg?

ALCESTE Annál jobb! Annál jobb! Éppen ezt akarom.
Ez igazán jó jel. Ennek örülök.
Még csak az kellene, hogy azok tartsanak bölcsnek,
akiket gyűlölök!

PHILINTE De te már magát az embert gyűlölöd!

ALCESTE Igen, már ez is megfogant bennem.

PHILINTE Kivételesen minden szegény halandó ellen?
Azért talán még a mi korunkban is akad...

ALCESTE Nem. Együtt és külön gyűlölök minden embert.
Ezeket, mert kártékonyak és rosszak, azokat,
mert hajbókólnak a rossznak. Nézd meg, hogy
állok, például, a peremmel; az ellenfelem
közismert gazember. Hát nem a türelem
túlkapása, amit iránta mégis mindenki tanúsít?
Mindenkori pontosan annak tudja, ami,
csak egy idiotát tudna átéteni.
Tudja mindenki jól, hogy ez a féreg miféle piszkos
üzelmekkel furakodott előre, bármelyik
társaságban nevezd akárminek, mondd, hogy
csaló, szemét, senki sem védi meg.
S mégis mindenhová odatolhatja képét,
élcelődnek vele, türik hízelkedését: és
ha egy állást magának kiszemel, a
legméltóbb elől ő kaparintja el.
Az istenit! Nekem halálom ez,
hogy az illem még vele szemben is kötelez.
Minta szívroham... ez egyszer még megöl...
hát hová meneküljek az emberek elől?

PHILINTE Ne kárhoztasd annyit korunk erkölceit.
Legyünk fajtánk iránt elnézőbbek kicsit.
Hagyjuk a szüntelen számonkérő szigort,
próbáljuk úgy, ahogy van megérteni a kort.
Ismernünk kell az ész határait.
Az erőszakos bölcsesség: taszít.
A tiszta ész minden szélsőséget kerül,
s a higgadt bölcsességet tiszteli egyedül.
A régi merev erkölccsel a mai szellem ha
tetszik, ha nem, összeférhetetlen.
Halandóktól isteni tökélyt kíván.
De nekünk igazodni kell a jelen után.
Hidd el, nincs örület annál nagyobb, mint
hinni, hogy a világot megjavíthatod. Amit
te, ugyanazt látom én is naponta,
azt is tudom, mi és hogyan mehetne jobban, de
bármit látok és akármit veszek észre, őrzöngeni,
mint téged, nem fognak látni mégse. Olyanok:
amilyenek - eltűrom csendesesen, s dolgaik
elviselni szoktatom a szívem. Élni csak a
használható erény segít.

ALCESTE Mondd, neked nincsenek idegeid?

Ha teszem azt, legjobb barátod cserbenhagy?
Hogyha mindenedből kifosztanak? Vagy aljas
pletykákat terjesztenek? Te mindezt hang
nélkül tudomásul veszed?

PHILINTE Igen. E sok hiba, ami annyira lázít,
egyszerűen természetünkből fakad,
és lelkem semmivel jobban nem háborog, ha
látok egy aljas, érdekhajhász csalót, mint
azon, hogy a keselyű véres húst zabál,
hogy a majom pimasz, és dögevő a sakál.

ALCESTE Tűrjem, hogy elárulnak, széttépnek, kifosztanak,
anélkül, hogy... No nem! Inkább elhallgatok.

PHILINTE Elhallgatsz? Látod ez okos dolog.
Tedd ugyanezt a pörben, amely kockán forog:
ahelyett, hogy vádlód szóáradatba fojtod,
inkább magára a pörre legyen gondod.

ALCESTE Mit törődjek vele? Elintézett dolog.

PHILINTE Úgy? S ki a közbenjáród?

ALCESTE Közbenjáróm? Az ész, az igazság, a jog.

PHILINTE Egyetlen bírónál sem tetted tiszteletet?

ALCESTE Minek? Talán nincs igazam, s nem egyértelmű az ügy?

PHILINTE Hogyne lenne! Viszont az intrika... ALCESTE Egy
lépést sem teszek, s nem megyek sehova.
Vagy van igazam, vagy nincs.

PHILINTE Én nem hagyatkoznék erre.

ALCESTE Egy szalmaszálat sem teszek keresztbe.

PHILINTE Az ellenfeled van túlerőben,
és mindent meg fog mozgatni, hogy...

ALCESTE Felőlem.

PHILINTE Megjátsszod, hogy nem is vagy érdekelt.

ALCESTE Ki akarom várni a fejleményeket.

PHILINTE De hát így...

ALCESTE Lesz szerencsém elveszteni a pert.

PHILINTE De akkor...

ALCESTE Kiderül majd a tárgyaláson,
hogy az ember már elég arcátlan-e,
elég elvetemült, galád és aljas-e,
hogy a mindenség előtt jogomba gázol!

PHILINTE Micsoda ember!

ALCESTE Ha mindennem rámegegy, még azt se bánom én,
oly gyönyörű lenne, ha ezt a pert elveszteném!

PHILINTE Mondtam, csak nevetni fognak rajtad az emberek.

ALCESTE Annál rosszabb, annak, aki ilyen nevet.

PHILINTE De ez az egyenesség,
amit olyan aggályosan követesz,
ez a zárt erkölcsi tökéletesség,
mondd, megtalálható abban, akit szeretsz?
Elképesztő! Eddig minden jel arra vallott: te
és az emberiség haragban vagytok. Viszont
korunk minden gyűlöletes hibája öneki: éke,
bája.
És ami még ennél is meghökkentőbb,
hogy miért választottad pont őt? Az
okos Arsinoé, a nyíltszívű Éliante,
mindkettő vonzódik tehozad egyaránt,
te mégis elzárkózol a vágyaik elől, csak
az ifjú özvegy az, aki elbűvöl, Célíméne,
akinek könnyed természete annyira illik
a kor erkölceibe. Szép testben a hibák
már nem hibák?
Nem veszed észre őket? Vagy szigorod megbocsát?

ALCESTE Nem, bárhogy szeretem,
hibái fölött nem hunyok szemet.
Sőt, én vagyok, aki elsőként felfigyel e
hibákra, és még neki sem nézi el. De
mit tehetek? Ha tetszik, ha nem:
mégis egyedül csak ő kell nekem.

Hibáit látom és hibáztatom,
és mégis - nem szeretni nem tudom; lényem
lefejeverez, és biztosan remélem, hogy
megtisztul majd szerelmem tüzeiben.

PHILINTE Hát, ha képes vagy erre, az nem kevés.
És ő? Szeret téged, azt hiszed?

ALCESTE Nem hiszem, tudom, hogy szeret.

PHILINTE De ha ez ennyire nyilvánvaló,
a vetélytársak miatt gyötrődni mire jó?

ALCESTE Mert a vágytól sebzett szív mindent magának követel.
Azért jöttem ide,
hogy végre mindent tisztázzak veled.

PHILINTE Ha én döntenék... ha egyáltalán... én
csak Éliante-ot választanám.
Állhatatos, őszinte, tiszta a jelleme,
szeret téged - ő hozzád illene.

ALCESTE Így igaz. Nekem is ezt mondja az eszem, de
nem az ész szavára hallgat a szerelem. PHILINTE
Aggódok érted. Nehogy a remény...

II. jelenet

Oronte, Alceste, Philinte

ORONTE Éliante és Céliméne a városba ment.
Azt mondták, keressélek idefent. Nem
vagyok olyan, aki hízeleg, de meg
akarom mondani neked, hogy
fantasztikusan nagyra tartalak,
tulajdonképp azt hiszem, zseni vagy.
Irigylem, csodálom a tehetségedet rég,
sokszor gondoltam, bár csak a barátod lehetnék.
Őszintén beszélek, és akárki én sem vagyok,
a barátságomat talán elfogadod.
De bocsáss meg, hozzád beszélek...

ALCESTE *(teljesen révetegnek látszik, mint aki nem is hallja,
hogy Oronte hozzá beszél)*
Hogyan? Énhozzám?

ORONTE Tehozzád. Talán valamivel megsértettek?

ALCESTE Nem, dehogyis, csak nagyon meglepett,
váratlan ez a túlzott tisztelet.

ORONTE Amit mondasz, az pedig engem lep meg:
a tehetséged ennyit megkövetelhet.

ALCESTE No de...

ORONTE Nem tudok egyet se, ki nálad többet érne,
a legjobbakat is figyelembe véve. ALCESTE No
de...

ORONTE Forduljak fel, ha nem mondok igazat!
Én nem tudom megjátszani magamat,
ki kell mutatnom érzelmeimet, engedj,
hogy szívből megöleljelek!

ALCESTE No de...

ORONTE Nem engeded?

ALCESTE Nem erről van szó. De valahogyan a
barátság rejtélyesebben fogan, s
azzal csak a nevét profanizáljuk,
hogyha úton-útfélen fölkináljuk.
Barátság nem támad ilyen elhamarkodottan,
meg kell ismernünk egymást előbb alaposabban,
ki kell ismernünk egymás minden vonását,
nehogy aztán megbánjuk majd a vásárt.

ORONTE Nohát! A nagy emberek ritkán bölcsek!
Ezek után csak még jobban becsüllek. A
barátságot bízunk az időre, de addig is:
rendelkezzél velem! Ha segíteni tudok
bármiben...

hiszen, gondolom, te is jól tudod,
mit számítanak a kapcsolatok,
s nekem, úgyszólván, minden fontos helyen
megvan a megfelelő emberem,
bármikor szólni tudok odafenn.
De most éppen én magam vagyok gondban,
részben ezért, hogy idetolakodtam.
Felolvasnám egy új szonettetemet. Még csak
nemrég készültem el vele, és nem tudom
eldönteni, hogy milyen, s nem vagyok biztos,
hogy így lejöhet. Arra kérek, hogy ítéljed te
meg.

ALCESTE Félek, nem a megfelelő személyt választottad.

ORONTE Miért?

ALCESTE Túláságosan őszinte vagyok.

ORONTE Éppen ez az, amit akarok.
A kíméletlen, nyers őszinteséget,
ezt akarom, pontosan erre kérek.

ALCESTE Hát jó. Akkor térjünk a tárgyra, kérek.

ORONTE *Szenett: A remény.* Témája egy asszony,
ki föltüzelt a reményeimet.
A remény... Semmi nagy pátoz vagy zengzetesség,
visszafogott, tartózkodó és gyengéd. ALCESTE Majd
meglátjuk.

ORONTE *A remény...* Nem tudom, hogy a hangneme
elég-e egyszerű,
elég-e könnyed-e,
elég természetes-e a szóhasználatom.

ALCESTE Szabadjon hallanom.

ORONTE Annyit még tudni kell,
negyedóra alatt készült a költemény.

ALCESTE A gyorsaság nem művészi erény.

ORONTE Vigasztal a remény, valóban.
S a bánathoz képest öröm;
De, Phillis, bármilyen haszna hol van,
Ha utána semmi se jön?!

PHILINTE Micsoda indítás! Tökéletes, remek.

ALCESTE Azt mered mondani, hogy ez költészet neked?

ORONTE Nőtt-nőtt az ígérete folyton,
De itt a több a kevesebb:
Szívélyességben ne buzogjon,
Ki csak reménnyel hiteget.

PHILINTE Találó szavak!

ALCESTE Te dicsérsz ilyen baromságokat?

ORONTE Hogyha örök várakozásban
egyre szítanom kell a vágyam,
Az a halál előlege.
Phillis, kegyét kívánni szűnök;
Minden reménytől kiürülök,
Annyi reménnyel tölt tele!*

PHILINTE És a vége! Kész telitalálat!

ALCESTE Neked is ilyen véget kívánok.

PHILINTE Nem hallottam még verset, ilyen jól megcsináltat.

ALCESTE Hogy a...

ORONTE *(Alceste-hez)*
Ugyan, ő hízeleg.
De 'te emlékezz rá, hogy mire kértelek:
halljam őszinte véleményedet.

ALCESTE Minden író őszinteséget követel,
aztán, ha megkapja, rosszul viseli el.
Nemrég valakitől - nem mondok nevet -
olvastam épp hasonló verseket.
Neki mondtam, hogy az jellemzi a biztos ízlésű embert,
hogy képes leküzdeni az írás ingert.
S ha már mindenképp írhatnékja támadt,
ne mutogassa versét rögtön fűnek-fának.

Mivel a tolakodó, túl heves
közlési vágy könnyen közröhej tárgya lesz.

ORONTE Tehát azt mondd, hogy rosszul teszem...

ALCESTE Semmi ilyet nem mondtam. *Neki* mondtam,
hogy kritikátlanul ne adjuk ki magunkat, mert
a rutin és a modor halálra untat, és az
emberek a hibáinkra vadásznak: hiába
bizonyítottunk már ezerszer
egyetlen félresikerült munkánk lejárata. ORONTE
Szóval azt mondd, hogy rossz a szonett?

ALCESTE Nem. *Neki* mondtam, hogy hány pályát tönkretett
ez a járványos közlési düh,
mely napjainkban pusztít mindenütt.

ORONTE Tehát nem tudok írni, és rá emlékeztetek?

ALCESTE Nem. *Neki* mondtam, hogy nem éri meg,
folyton zaklatni a szerkesztőségeket, s
hogy nem pótolja azt a nyomdafesték, ha
hiányzik a műgond és a tehetség.

ORONTE Értem. Azt hiszem, megértettelek. No
de a szonett...? Mi legyen vele?

ALCESTE Szemétkosárban a helye.
Rosszak a minták, amiket követ,
s erőltetettek a kitételek!
Mi az, hogy: Bánathoz képest öröm?
Vagy ez: Utána semmi se jön?
Meg hogy: Szívélyességben ne buzogjon,
Ki csak reménnyel hiteget?
S a vége: Minden reménytől kiürülök,
Annyi reménnyel tölt tele?
Csinált, szellemeskedő modor,
természetesség, igazság sehol!
Játék a szavakkal, megjátszott szenvedély; a
természet sohasem így beszél.
Elborzaszt ez a kor.
Hová süllyedt az izlés a nyers elődök óta?
A mai csodáknál mennyivel többet ér,
figyeljetelek csak! ez a kis régi nóta:
Szólna Henrik, a király:
Párizst adom néked,
De cserébe csere jár,
Add a szeretődöt -
Szólnék: Henrik, jó király,
A nagy Párizs túl kis ár,
Túl kis ár megkapni, hej,
Az én szeretődöt!
Rímélése szegény, stílusa elavult rég,
nem érzitek, mégis mennyivel többet ér,
mint ezek a mai művirágok, műtyürkék?
Hogy itt a tiszta szenvedély beszél?
Szólna Henrik, a király:
Párizst adom néked,
De cserébe csere jár,
Add a szeretődöt -
Szólnék: Henrik, jó király,
A nagy Párizs túl kis ár,
Túl kis ár megkapni, hej,
Az én szeretődöt!
Hát igen, így beszél, aki valóban szeret.

ORONTE Én viszont fenntartom, hogy szonettem jó.

ALCESTE Ez minden szerzőnek szíve joga.
Az viszont engedtesse meg nekem,
hogy erről más véleményem legyen.

ORONTE Sokaknak tetszik, és ez elég nekem.

ALCESTE De azok színlelik, én meg nem színlelem.

ORONTE Azt hiszed, te vagy csak értő elme?

ALCESTE Hinnéd te is, ha egy dicsérő szavam lenne.

Szabó Lőrinc fordítása

ORONTE Jól megvagyok a dicséreted nélkül. ALCESTE
Bölcsőbb is, ha az ember helyzetével kibékül.

ORONTE Azért érdekelné a férfi vénád,
hogy dolgoznád fel ugyanezt a témát!

ALCESTE Lehet, hogy én is éppilyen silányat
írnék, csak én nem mutogatnám másnak.

ORONTE Micsoda nagyképűség! Micsoda...

ALCESTE Ha seggnyaló kell, eredj máshova.

ORONTE De miféle hang ez, fiatalember?

ALCESTE Pontosan olyan, Mester, amilyen kell.

PHILINTE Ezt hagyjátok abba! Most már elég.

ORONTE Már itt sem vagyok, örülök, hogy megismerhettelek.

ALCESTE Én nemkülönben. Isten veled.

III. jelenet

PHILINTE Megint az őszinteség!
Ennek megiszod még a levét.
Pedig Oronte-nak egy jó szó elég...

ALCESTE Hallgass!

PHILINTE Ha csak most az egyszer...

ALCESTE Fogd már be...!

PHILINTE ...ebben az egyetlenegy esetben...

ALCESTE Tűnj már el!

PHILINTE ...uralkodsz magadon...

ALCESTE Kuss legyen!

PHILINTE ...és hazudsz neki...

ALCESTE Micsoda?!

PHILINTE ...attól még ugyanolyan...

ALCESTE Pofa be!

PHILINTE ...becsületes ember maradtál volna.

ALCESTE Az istenit! Ez már sok! Takarodj!

PHILINTE Kibirhatatlan vagy - de veled maradok.

II. FELVONÁS

I. jelenet *Alceste, Célíméne*

ALCESTE Őszinte lehetek?
Már nem bírom tovább a viselkedésedet,
sőt, egyszerűen előnt az epe,
úgy érzem: szakítanunk kellene.
És őszintén mást nem is mondhatok:
biztos, hogy szakítunk előbb-utóbb,
ha százszor az ellenkezőjét ígérném,
akkor se tudnék mást tenni a végén.

CÉLIMÉNE Te azért jársz hozzám, hogy veszekedhess!

ALCESTE Én nem veszekszem.
De hogy folyton itt látom a kis buzik csapatát,
hogy minden jöttment utat talál szívedhez, ezt
nem bírom tovább.

CÉLIMÉNE Tehetek én arról, hogy idejárnak?
Tiltakozzak, ha kedvesnek találnak?
Látva szálnalmas igyekezetük,
támadjak talán bottal ellenük?

ALCESTE Tudod te jól, itt nem a bot segít.
Hagyd abba veszélyes játékaid!
Hogy ilyen szép vagy, arról nem tehetsz,
de mintha szépséged nem volna elég,
nyílt felkínálkozás tetézi még!
Túlzott reményt kelt minden mosolyod,
ezért nyüzsögnek itt ezek az alakok.
Ne volnál tőlük ennyire elbűvölve,

eltakarodna menten ez a csürhe.
Hát mondd meg, hogy lehet,
hogy még ez a Clitandre is tetszik neked?
*Ezt az egyet mondd meg, hogy ő mivel,
milyen képességével bűvöl el? Mi tetszik
neked rajta annyira? A hegyes füle, a
hosszú nyaka? Hogy olyan jóízűeket nevet
a saját viccein? Vagy cukorkát hoz neked?*

CÉLIMÉNE Hogy lehetsz ennyire rosszhiszemű?
Mintha nem tudnád miért tartom őt.
Megígérte, hogy ügyedben segít,
hogy mozgósítja a barátait...

ALCESTE Én elutasítok minden pártfogót,
s te nyakamra hozod a protekciót?
Én azt akarom, hogy győzzön az igazság, a törvény,
és te rám szabadítod ezt a patkányt, akit úgy utálok,
hogy leginkább megölném.

CÉLIMÉNE Már féltékeny vagy az egész világra!
ALCESTE Mert ajtód az egész világ előtt kitarva!
CÉLIMÉNE Hiszen éppen ez nyugtathatna meg:
hogy mindenkit egyformán kedvelek.
Akkor lehetnél okkal megbántva,
ha figyelmemnek csak egy férfi volna tárgya.

ALCESTE Kárhoztatod féltékenységetem,
miért, mi jut nekem több, mint bárkinek?
CÉLIMÉNE A boldog tudat, hogy valaki szeret.
ALCESTE És bizonyosságot erre hol lelek?
CÉLIMÉNE Mi?
Neked a szavam nem elég?
ALCESTE Igen, de hogy lehetnék biztos abban,
hogy akárki másnak nem mondanád
ugyanezt ugyanebben a pillanatban?

CÉLIMÉNE No hát ez igazán gáláns csokor!
Hogy rólam milyen szépen gondolkodol!
Gondjaidtól ezennel megszabadítalak:
Mindent, amit mondtam, visszavonok;
csapd be ezentúl te sajátmagad. Na,
ennyi elég neked?

ALCESTE Szörnyű! Miért kell, hogy így szeresselek?
Köszönöm, mint az égből jött szerencsét, ha
nélküled egy percig ellehetnék. Megtettem,
amit ember megtehet, hogy szabaduljak, hogy
ne szeresselek, de hiába volt, semmire se
mentem: vétkeimért bűnhődöm ebben a
szerelemben.

CÉLIMÉNE Páratlan szerelmed lenyűgöz engem!
ALCESTE Igen, férfi még így soha nem szeretett.
CÉLIMÉNE Tényleg, merőben új a módszered: a
szerelem, amely kínozni tud csak. Arra
kellek, hogy szitkaid rám zúdítsad.

ALCESTE Engedd, hogy nyíltan beszéljek veled,
talán még mindent tisztázni lehet.

II. jelenet

Céliméne, Alceste, Baszk

CÉLIMÉNE Mi van?
BASZK Acaste úr van itt.
CÉLIMÉNE Engedd be.
ALCESTE Muszáj itthon lenned mindig mindenkinek!
Nem tudok négy szemközt egy szót beszélni veled?
Nem tudsz nemet mondani senkinek?
CÉLIMÉNE Nem akarom megsértetni.
ALCESTE De hol itt a sértés?

CÉLIMÉNE Ez nem bocsátaná meg sohasem,
ha csak egyszer nem látnám szívesen.

ALCESTE És akkor?

CÉLIMÉNE Értsd meg, az ilyenekkel jóban kell lenni,
hogy miért és hogyan, nem tudja senki,
de ismernek mindenkit, ott vannak mindenütt,
s nem biztos, hogy használnak, de tudnak ártani.

ALCESTE Így vagy úgy, de mindig megvan az oka,
hogy el ne utasíts senkit, soha.

III. jelenet

BASZK Asszonyom! Clitandre úr szintén...

ALCESTE Na, tessék! *(Menni készül)*

CÉLIMÉNE Hova rohansz?

ALCESTE Elmegyek.

CÉLIMÉNE Maradj itt.

ALCESTE Minek? CÉLIMÉNE

Maradj. ALCESTE Nem bírok.

CÉLIMÉNE Akarom.

ALCESTE Nem lehet.

Ezt az alakot annyira rühellem,

Nem kényszeríthetsz arra, hogy elviseljem.

CÉLIMÉNE Akkor is akarom.

ALCESTE Ez lehetetlen.

CÉLIMÉNE Igen? Akkor meg tűnj el, de menten.

IV. jelenet *Éliante, Philinte,*

Alceste, Clitandre, Acaste, Céliméne, Baszk

ÉLIANTE Odalent találkoztunk.

Ide vártad őket?

CÉLIMÉNE Igen. Üljetek le.

(Alceste-hez)

Hát nem mentél el?

ALCESTE Nem. De azt akarom, hogy dönts el: ők vagy én?

CÉLIMÉNE Na, ebből elég.

ALCESTE Eldöntöd még a mai napon!

CÉLIMÉNE Elment az eszed.

ALCESTE Egyáltalán nem. Dönts azonnal!

CÉLIMÉNE *(ah!)*

ALCESTE Tessék! Válassz!

CÉLIMÉNE Nevetségessé teszed magad.

ALCESTE Nem. Éppen eddig tűrtem túl sokat.

CLITANDRE Képzeljétek, épp egy fogadásról jövök,
ahol mindenki Cleonte-on röhögött. Nem
értem, miért nem akad egy jóbarát, aki
figyelmeztetné, hogy lejárhatja magát.

CÉLIMÉNE Így van. Ahogy belép valahova,
azonnal szemet szúr a modora,
s ha egy kis ideig távol marad, utána még kibírhatatlanabb.

ACASTE Ha már ezekről van szó, én arra hajlok, a
szófosók között Demon a bajnok.
Legutóbb is egy órát a tűző napon álltam,
a kocsim mellett, ő meg beszélt egyfolytában.

CÉLIMÉNE Ritka tehetség, nem mindennapi: a
semmit ilyen hosszan mondani.

ÉLIANTE *(Philinte-hez)*

Kezdetnek nem rossz: szidjuk a barátokat.

A társalgás a legjobb úton halad.

ALCESTE És Timente? Nála furábbat nem tudok.

CÉLIMÉNE Ő tetőtől talpig csupa titok.

Rád se néz, mindig rohan,

sehol semmi dolga, de mindig dolga van.
Mielőtt megszólal, jobbra-balra kacsingat,
értésüléseivel mindenkit agyon untat,
minden beszélgetést félbeszakít, hogy
„csakis neked” sűgjon valamit, mindenből
olyan nagy dolgot csinál,
hogy még „Jó reggelt” is csak a füledbe kíván.

ALCESTE És Geralde?
CÉLIMÉNE Hogy ő, hogy untat!
Folyton csak a kapcsolatairól mesél,
hogy hol vacsorázott,
mikor kinél,
kivel ivott, melyik vadászaton,
és arról, akit én is csak hírből ismerek,
így beszél: „a múltkor azt mondja az öreg...”

ALCESTE Hírlik, most Belise-nek teszi a szépet.
CÉLIMÉNE Nőben nem láttam még nála hülyébbet.
Látogatásai elől lehetetlen kitérni,
de nem lehet vele semmiről se beszélni.
Egy darabig csak darálja a szöveget - de
azután! Jön a kínos szünet.
Erőlködsz, de csöndjét semmi sem töri meg.
Hívod segítségül az összes közhelyet:
mondod, hogy „hideg van”, „meleg van”, „fagy”, „es
„aszály van”, „dagály van” - semmi sem segít!
Nézed az órád, ásítasz - marad, mozdulatlanul,
mint egy fadarab.

ALCESTE És Adreste?
CÉLIMÉNE Az meg a becsvágytól dagad,
az önimádástól már felfúvódik.
Ha egy új kinevezés kitudódik,
ha másnak jut egy cím, egy rang vagy állás,
ez mind ellene ármány, bosszúállás.

CLITANDRE És Cleon? A legjobb társaság nála gyülekezik.
CÉLIMÉNE Jó vacsorákat ad. Nem őt, a vacsorát kedvelik.
ÉLIANTE De amit kínál, tényleg kitűnő. CÉLIMÉNE Csak
kőritésnek ott ne volna ő.
PHILINTE És a bátyja, Damis?
CÉLIMÉNE Barátom nekem is.
PHILINTE Azt hiszem, tisztességes és okos.
CÉLIMÉNE Az lehetne, de mindent túlfokoz.
Zavar a szüntelen igyekezet,
hogy mondjon valami szellemeset.
Azt hiszi, az ízlés biztos jele,
hogyha nem tetszik neki semmi se.
Az írók szerinte semmit se érnek,
s a szellemhez méltatlan a dicséret,
az értőnek jó szava soha nem lehet,
s akinek valami tetszik: az gyermek. És
mivel korunkban csupán rosszat talál, azt
hiszi, hogy mindenkinek fölötte áll.
Társalgásunkat is alig viseli el, összefont
karral, fölényesen figyel, és érezteti,
akárki beszél,
hogy szövege milyen szánalmasan csekély.

ALCESTE Bravó! Remek! A jellemzés tökéletes.
CLITANDRE Célíméne-nel ebben senki sem versenyez.
ALCESTE Ez az! Gyerünk! Csak így tovább!
Ne kiméljetez senkit, rajta hát!
Csak arra ügyelj, ha majd szembejön,
te légy az, aki előre köszön.
Piszkolódj nyugodtan, de ha meglátod, sose
késs el a csókkal és a baráti öleléssel.

CLITANDRE Mégis mire föl sértegetsz te minket?
Rosszkevedet címezd csak Célíméne-nek!
ALCESTE Egy fenét! Ha a vihógók kórusa
nem volna: ő nem beszélne így soha.

A mőszerolást csak azért élvezi,
mert ti lelkesen tapsoltok neki.
S ez a bűn, ennyire nem is terjedne el,
ha nem volna mindenütt biztos siker.

PHILINTE Miért izgatod így fel magad?
Neked sincsen róluk soha egy jó szavad.

CÉLIMÉNE De neki csak az kell, hogy ellentmondjon,
senkivel se egyezzen semmi ponton. Ez a
veleszületett vita-düh hajtja
ellentmondani mindenütt. Számára már
az is dühítő, ha más azt meri gondolni,
amit ő. Vitázni neki olyan élvezet, hogy
gyakran önmagát cáfolja meg, s ha
mástól hallja saját nézetét, azt is
könyörtelen érvekkel zúzza szét.

ALCESTE Jó, most már mindenki rajtam nevet:
mondjál még valami szellemeset.

PHILINTE De ha egyszer neki van igaza.
Őrjöngésed senkit sem kímél,
mindenkit megtámadsz, ha bírál, ha dicsér.

ALCESTE Mert indokolt a szigorú ítélet:
tudatlanul bírálnak, pofátlanul dicsérnek.

CÉLIMÉNE De...
ALCESTE Semmi de! Halálosan undorít,
ahogyan játszod kis játékaid.
(Philinte-hez) És te is utálod, mégis dicséred
ezt a hádba dőfő kedélyességet.

CLITANDRE Nem értelek, és hadd mondjam ki bátran:
én Célíméne-ben hibát még nem találtam.

ACASTE Annál több bájít és vonzóerőt, és soha okot hibáztatni őt.

ALCESTE Én annál többet! Ő is tudja jól,
hogy sosem hallgatok hibáiról.
A szerelem soha nem hízeleg,
s nem ismeri a könyörületet.

CÉLIMÉNE Szerinted tehát a gyöngédséget kizárja?
Sőt, folyton szidni, akit szeretünk, ez
nálad a szerelem netovábbja?

ÉLIANTE Ez inkább a szerelem fonákja:
mert úgy természetes, hogy akit szeretünk,
abban erénynek találjuk a bűnt.
Aki igazán szeret,
minden hibára talál enyhítő nevet.
Vézna? Mondd törékenynek és kecsesnek!
Hústorony? Királynői termet! Ápolatlan,
bűdös, nem ad magára? Szépsége nem
szorul kozmetikára. Létra? Kimagaslik mind
közül. S ha törpe? A szépség benne
tömörül.
Sértődékeny? Csak elvárja, ami kijár neki.
Locsog? A szellemét szabadon engedi.
Intrikus? Kritikus! És jóhiszemű, ha buta,
és bölcs, ha száját nem nyitja ki soha.
A szerelmesben, ha lobog a láng,
tűzét csak táplálja minden hibánk.

ALCESTE Igen, de én mégis, mindennek ellenére...
CÉLIMÉNE Tegyük már pontot a beszélgetésre.
Istok még valamit? Hová siettek?

CLITANDRE
ACASTE (egyszerre) Én sehova.

ALCESTE De miért izgulsz? Nem értem, mi bajod?
Mennek? Vagy maradnak? Én mindenképp maradok.

ACASTE Én akár itt is éjszakázhatok.

CLITANDRE Én időmilliomos vagyok.

ACASTE Szép nyugodtan kívárjuk, amíg...
CÉLIMÉNE Mind megbolondultatok?
ALCESTE Jó, akkor mondd meg, ki maradjon itt!

V. jelenet

BASZK Uram, egy ember jött, kint vár,
Önt keresi, sürgős ügy, nem lehet
halasztani.
ALCESTE Sürgős ügy?
Nekem ugyan...
BASZK De ez egyenruhát hord, de ez hivatalos
személy, uram.
CÉLIMÉNE (Alceste-hez) Menj ki hozzám!
(Baszkhoz) Vagy küldd be!

VI. jelenet

Az előbbieket és a Becsületbírótság tisztje

ALCESTE Tessék! Hallgatom, mondja már, uram.
TISZT Talán inkább négy szemközt. ALCESTE
Nem, mondja csak hangosan.
TISZT A Becsületbírótság parancsa, hogy az új
jelenjék meg haladéktalanul.
ALCESTE Mi? Hogy én? Haladéktalanul?
TISZT Igen. Ön. Haladéktalanul.
ALCESTE De miért?
PHILINTE Oronte. A reggeli cirkuszért.
CÉLIMÉNE De mi történt? Mi ez az egész?
PHILINTE Oronte mutatott neki valami verset,
Alceste leszólta, csúnyán összeveszték,
és most idáig fajult a dolog -
ALCESTE Hízelegni ezután sem fogok.
PHILINTE De most menned kell, ha tetszik, ha nem.
ALCESTE Össze akarnak minket békíteni?!
Bírói ítélettel köteleznek,
hogy ezentúl szépnek találjak egy verset?
Véleményemen akkor sem változtatok.
PHILINTE De talán, ha kissé enyhítenéd...
ALCESTE Szó sem lehet róla, a vers pocsék.
PHILINTE Menjünk! Ne légy már ilyen megátalkodott.
ALCESTE Jó. Megyek. De vissza semmit sem vonok.
PHILINTE Indulj már!
ALCESTE Megyek. De az izlésem nem lesz soha más,
ha nem jön legfelsőbb utasítás,
misperint ezt a verset élvezni tartozom.

Clitandre és Acaste nevet

Röhögtek? Ugye mulatságos nagyon?
CÉLIMÉNE Eredj, menjél már, várnak!
ALCESTE Jó. Megyek. De még visszatérek, és befejezzük vitánkat.

III. FELVONÁS

I. jelenet

Clitandre, Acaste

CLITANDRE Nocsak! Milyen elégedett vagy,
nem látszol egy csöppet sem nyugtalannak.
Az arcod valósággal ragyog.
Van erre a jókedvre valamilyen okod?
ACASTE Hogyne! Ha önvizsgálatot tartok:
aggódásra semmi ok.

Gazdag vagyok. Fiatal vagyok.
Családi háttéremet ismered:
akármilyen állást betölthetek.
S dicsekvés nélkül mondhatom, azt hiszem,
hogy helyén van a szívem,
több veszélyes helyzetből kivágtam már magam,
és vág az eszem is, kétségtelen.
Az újconságokat rögtön észreveszem.
Az sem titok, hogy a művészethez is konyítok.
Nem tanultam, izlésem nem bicsaklik soha mégsem:
a színházban a tapsot én vezényelem.
Verniszázás? premier? Mindenütt ott vagyok.
Öltözködésben én diktálom a divatot.
Az elismerés nekem mindenfelől kijár,
szeretnek a nők és kedvel a király.
Kérdem, kedves márk, miért ne legyek
magammal teljesen elégedett?

CLITANDRE De ha máshol jössz, látsz és győzől fesztelen,
itt miért sóhajtozol hasztalan'?

ACASTE Éri ugyan nem. Velem soha nem bánhat egy nő hidegen.
A félresikerültek, a középszerűek viselik el, ha egy nő
hozzájuk rideg, lábához borulnak, túrik szeszélyeit, azt
hiszik, hogy panasz és könyörgés segít;
és hogy kitartásuk jutalma lesz, mit
férfiasságuk meg nem szerez.
A magamfajta férfi hitelbe nem szeret,
s nem hajlandó viselni az összes költségeket.
S ha mégoly ritka értékű a nő -
én is vagyok annyira kitűnő.
Akinek ilyen férfi kell,
nem hiheti, hogy nem tartozik semmivel.
A méltányosság is úgy kívánja meg:
egyik is, másik is adjon előleget.

CLITANDRE Tehát azt gondold, hogy jól állsz itt nagyon?

ACASTE Igen, és erre van is némi' alapom.

CLITANDRE Kérlek, óvd meg e szörnyű tévedéstől magad.
Hízelegsz magadnak, s hiúságod becsap.

ACASTE Hízelgek magamnak, s hiúságom becsap.

CLITANDRE Miért vagy ennyire biztos a sikerben?

ACASTE Hízelgek magamnak.

CLITANDRE Mire alapozod az állításodat?

ACASTE Hiúságom becsap.

CLITANDRE Valami kedvező jel vagy bizonyíték?

ACASTE Mondom neked: áltatom magamat.

CLITANDRE Talán Céliméne vallomást tett neked?

ACASTE Ugyan! Kinevetett.

CLITANDRE Az igazat mondd, könyörgök.

ACASTE Mondom: visszaütöttem.
Kiselejteztet, szemétre dobott.

CLITANDRE Ne gyúnyolódj, te mocskos.
Milyen reményt adott neked?

ACASTE Szerencsefia vagy, én meg kisemmizett.
Engem olyan mélységesen utál,
hogy nincs más kiutam már, csak a halál.

CLITANDRE Jó, vessünk a kétségeknek véget,
kössünk az ügyben egyezséget: ha
valamelyikünk bizonyítani tudja,
hogy Céliméne őt szereti,

ACASTE a másik a győztes
útjából félre áll
s átengedi a terpet neki.
Jó, így legyen.
De jön.

Céliméne jön

II. jelenet

Céliméne, Acaste, Clitandre

CÉLIMÉNE Ti még itt?
CLITANDRE Visszatartott minket a szerelem.
CÉLIMÉNE Mi ez? Egy kocsi áll meg odalenn?
Ki lehet? Nem tudjátok?
ACASTE Én nem.
CLITANDRE Én nem.

III. jelenet

Basz, Céliméne, Acaste, Clitandre

BASZK Asszonyom! Arsinoé. Arsinoé. Azonnal itt lesz.
CÉLIMÉNE Mit akar tőlem folyton ez a nő?
BASZK Még Éliante beszélget vele...
CÉLIMÉNE De minek jött, és ki hívta ide?
ACASTE Az erkölcs szigorú bírója, és mindenki szerint...
CÉLIMÉNE Megjátszás az egész.
Ő is csak arra vár, hogy horgára kerül egy férfi, de sehogyse sikerül.
És így irigyen figyelheti csak, ahogy más nők után futnak a férfiak.
S bánatos erénye, mert senkinek se kell, az egész vak század ellen dühvel kikel.
Azt hiszi, hogy az erkölcs fátyolán nem látszik át a szánalmas magány.
És mert ő a férfiakat nemigen vonzza: erkölcstelen az egész női nem.
Ám ő is kiszemelt magának valakit: mégpedig Alceste után epekedik.
De ő engem kedvel, s ez sérti önérzetét, úgy érzi, meglopom valamiképp, és féltékeny dühe, mit előttem palástol, mindig talál utat ellenem törni máshol.
Még egy ilyen hülye nőt keresve sem találnék, és...

IV. jelenet

Arsinoé, Céliméne

CÉLIMÉNE Nahát! Hogy örülök. Ilyen váratlan vendég.
Már aggódtam, hogy valami bajod van.
ARSINOÉ Úgy érzem, valamit muszáj elmondanom.
CÉLIMÉNE Úgy örülök, hogy látlak, ki se mondhatom.
Acaste és Clitandre el

ARSINOÉ Már azt hittem, nem mennek el sosem.
CÉLIMÉNE Talán üljünk le...
ARSINOÉ Nem, köszönöm. Sietek, kedvesem, az a barát, aki tanácsot ad abban, ami nekünk a legfontosabb. És számunkra fontosabb mi lehet, mint jó hírünk s a női becsület.
Egy véleményt, amely becsületedbe vág, tudatok veled, mint igaz barát. A minap tekintélyes emberek

társaságában szóba került a neved, s kapott mindent, csak nem dicséretet már-már botrányos életviteled. És azt, hogy a hír is szájára vett, e kör szigorúan ítéli meg.
Túl szigorúan, be kell vallanom. Éles szavukat rossz volt hallanom. Képzelheted. Én, ahogy tőlem tellett, védtelek: mondtam, jó szándékodhoz kétség se fér, és kezeskedem erkölcsödért. De néha hiába minden jóakarát, nem lehet védeni bizonyos dolgokat. Véleményük előtt meg kellett, hogy hajoljak: valóban rossz hírbe hozod magad, viselkedésed a pletykának is tápot ad. Amire, persze, mit sem adok én, de annál inkább a közvélemény. A látszat számít és a szóbeszéd: csak tisztességesen élni ma nem elég. Kedvesem, amilyen okos vagy, biztos hasznát veszed tanácsaimnak s elhiszed, hogy egyéb nem vezet, mint a barátság és a te érdeked.

CÉLIMÉNE Kedvesem, tanácsaid köszönöm szépen, s távol legyen tőlem, hogy félreértsem. Hálám jeléül, késedelem nélkül egy olyan véleményt adok tovább, amely a te becsületedbe vág. Viszonzom a baráti szívességet, jobb, ha tudod te is, hogy rólad mit beszélnek. Minap egy társaságban valahol vitáztunk az erkölcs nagy problémáiról, hogyan válasszuk el a jót s a rosszat, s ennek kapcsán téged is szóba hoztak: prűdériádat, aszkéta életed - s nem hoztak kedvező ítéletet. Az okoskodás, mondták, dől belőled, mintha csupa erkölcsi kérdés volna az élet, és ha valamit a nevében neveznek, elpirulsz és a kezed idegesen reszket. Szerénykedő mosoly, szánakozó tekintet hivatott hirdetni; mennyire megvetsz minket. Fantáziádban a világnak piszka lesz minden, ami ártatlan és tiszta. Csak azért mondom, hogy fölvilágosítsalak, sajnos, a köztudat tárgya vagy. Konkrétan azt beszélük, hogy vered és nem fizeted ki a cselédeidet. Fölrótták azt is, hogy a templomot divatbemutatónak gondolod, hogy felöltöztetnéd az aktokat, de vetköznél szívesen te magad. Én védtelek nagyon, bizonygattam, hogy ez mind rágalom - de ellenem fordult mindenki, és egyértelmű volt a következtetés, jobb volna, ha másokkal kevesebbet törődnél, és inkább a saját ajtód előtt söpörnél; hogy mielőtt megbírálsz másokat, megvizsgálhatnád kissé önmagad, s ha hibáztatod mások életét, légy te magad erkölcsi példakép. Kedvesem, mivel tudom, milyen okos vagy, biztos hasznát veszed tanácsaimnak, és elhiszed, hogy egyéb nem vezet, mint a barátság s a te érdeked.

ARSINOÉ Bírálni sosem hálás feladat,
mégsem vártam ilyen szavakat.
Kedvesem, éles beszéded
azt jelzi, hogy őszinteségem sértett.

CÉLIMÉNE Éppen nem! Sőt! Jól tennénk mindnyájan, azt hiszem,
ha figyelmeztetnénk egymást kölcsönösen. Hisz az
ember sajátmagára oly vak! Ez segíthetne kissé
megismerni magunkat. Csak rajtad múlik, hogy minél
előbb folytassuk e bizalmas hírcserét, s elmondjunk
mindent egymásnak valóban, amit hallunk, én rólad és
te rólam.

ARSINOÉ Nem hiszem, hogy ebben nagy hasznomat vehetnéd,
hisz mindenki csak rajtam köszörüli a nyelvét.

CÉLIMÉNE Csak az életkor és az ízlés szabja meg,
mi érdemel szidást és mi dicséretet.
Megvan a könnyű szerelem kora, és eljő
majd telünknek szigora. Az illem
ravaszkodás is lehet,
ha ifjúságunk fénye odalett:
ez borít a romló testre leplet,
idővel, biztosan, én is követlek.
Meghoz mindent a kor. De nem szívesen
erényeskedünk huszonévesen.

ARSINOÉ Csekély előnyöddel túl nagyra vagy,
nem győződ emlegetni ifjúságodat, s
a korkülönbséget kettőnk között
túlságosan fölébecsülsz.

S nem értem, mi ez a gyűlölködés,
amely ellenem mindig harcrakész.

CÉLIMÉNE Ahogy én sem, hogy téged mi indít
énellenem áskálódni mindig.
Szüntelen fröcskölöd rám mérgeidet.
Tehetek róla, hogy nem kellesz senkinek?
S arról, hogy mindenki belém szeret? Nem
teszek semmit, nem az én hibám, hogy
minden férfi épp engem kíván. Szabad a
pálya, tiéd a terep.

ARSINOÉ Te jó ég! Azt hiszed, bárki is irigyel,
mert házad ennyi férfi lepi el?
S hogy nem tudjuk nagyon jól, milyen árat
szab ma a férfi a hódolatának? S gondolod,
beadhatod bárkinek, hogy nem kívánják,
csak a lelkedet? Hogy tökélyed vivja ki a
hódolatot, s csak a tiszta szerelem lángja
lobog? Ebben a mesében senki se hisz; a
világ nem hülye. Ismerek magam is nőt,
akin megakad a férfiszem, és még sincs
egyetlen barátja sem. Amiből egyenest
következik,
hogy a szerelemért adni kell valamit.
Hogy a szép szemünkért körül nem donganak:
meg kell fizetni rajongásukat.
Nem kell hát ennyit dicsekedni, hidd el,
a kétes értékű sikereiddel.
S szokj le arról, hogy roppant csáberőd
magaslatáról nézd a többi nőt. Ha
irigyelni hódításaid,
viselkedhetnénk mi is ugyanígy:
félre a gátlásokkal! S meglátnád mihamar:
kap férfit minden nő, amikor csak akar.

CÉLIMÉNE Hát akkor akard! Lássuk mielőbb
működés közben titkos vonzerőd.

ARSINOÉ Jobb lesz a beszélgetést abbahagyni,
mert kezd nagyon rossz irányba haladni.
Különben is, már mentem volna régen, de
nem érkezik a kocsim idejében.

CÉLIMÉNE Maradj nyugodtan, amíg tartja kedved,
nem tudom miért kéne elsietned;

Alceste jön

én unalmas búcsúzkodás helyett
jobb társaságot kínálok neked.
Mulassatok jól! Remélem megbocsájtod,
hogy elhagyom e kedves társaságot.
Alceste, kérlek, vedd át a helyemet, meg
kell írnom egy sürgős levelet.

V. jelenet

Alceste, Arsinoé

ARSINOÉ Nos, ha azt akarja, hogy szóval tartsalak, hát
beszéljessünk, amíg várom a kocsimat.
Kedvemre valóbbat nem is ajánlhatott, örülök,
hogy veled végre szót válthatok.
Természetes, hogy a nagy érdemet, szeretet
övezi és tisztel.

Ez és személyiséged készlet engem,
hogy érdekeid szívemen viseljem. Azt
akarom, hogy az udvari kegy értékeid
jobban becsülje meg.
Engem dühít, és téged joggal sérthet, naponta
látni, hogy semmit se tesznek érted.
De mire tarthatnék én igényt, és miért?
Tettem én valamit is az államért?
Mire föl kérdezhetsz, hogy miért nem
tesz semmit az udvar értem?

ARSINOÉ Nem tettek semmi nagy szolgálatot
azok se, kikre a kegy ráragyog.
Ahhoz alkalom kell s pozíció,
de a te érdemed nyilvánvaló.

ALCESTE Ugyan! Hagyjuk már az érdemeimet végre, mi
szükségem nekem az udvar kegyére? Van
az udvarnak gondja épp elég, nem ér rá
kiásni az emberek érdemét.

ARSINOÉ Az igazi érdem magától is kibukkan, és
neked mindenfelé jó híred van. Több
alkalommal is jelentős emberek nagy
elismeréssel említették neved.

ALCESTE Mit számít ez? Mit ér ma a dicséret?
Mindig egyforma súlyt mutat a mérleg.
Ahol mindenki mindenkit dicsér, ott az
elismerés már semmit nem ér.

ARSINOÉ Akkor is kell egy pozíció neked,
ahol érvényesülhet szellemed. Ha
kiválasztod akármelyiket,
azonnal beindul a gépezet,
pár jó emberem nekem is akad,
akik egyengethetik az utad.

ALCESTE De mégis, mit akarsz? Mit kezdjek ott? Nem
áldott meg olyan természettel az ég, hogy
elbíriam az udvar légkörét. Hiányoznak
belőlem a szükséges erények, hogy ott
helytálljak és előrelépjek. Mert az az
egyetlen és legnagyobb tehetségem, hogy
őszinte vagyok, és akinek a száján nincs
lakat, az megtanulja, hogy kívül tágasabb.
Abban persze neked van igazad, hogy címet
és rangot csak ott osztanak. Viszont, ha
ezekről végleg letettem,
legalább nem vergődök idétné szerepekben.
Nem kell elviselnem durva sértéseik,
magasztalnom Izé úr verseit,

Hogyishívják kisasszony bájait, és
túrnóm sok barom szeszélyeit.

ARSINOÉ Jó, hagyjuk az udvart. De hadd szánjalak
rosszul választott szerelmed miatt, és
semmiképp sem hallgathatom el: a
szenvedély rossz irányba terei. Nála
sokkal különbet érdemelsz, méltatlan
hozzád az, akit szeretsz.

ALCESTE Már megbocsáss, hadd emlékeztesslek,
saját barátnődről mondasz ilyeneket.

ARSINOÉ Ezt mondatja velem a lelkiismeret. Rossz
nézni, hogy mit művel veled. Annyira gyötör
ez, hogy meg kell mondjam: rászed téged, te
meg lángolsz gyanútlan.

ALCESTE Milyen jó vagy! A szerelmes, tudod, csupa hála,
ha ilyet hoznak a tudomására.

ARSINOÉ Ha a legjobb barátnőm is, ki kell
mondanom, téged ő nem érdemel;
az ő szerelme pusztá színlelés.

ALCESTE Lehet. Szívekbe látni oly nehéz. De
talán mégis az lett volna jobb, ha
gyanútlanomat meghagyod.

ARSINOÉ Ha az igazság ennyire szíven üt,
egy szót se szólok, mi sem egyszerűbb.

ALCESTE Nincsen rosszabb semmi más ilyen
dologban, mint a féltudás. S nem
akarok hallani csak olyat, amit
együttal bizonyítanak.

ARSINOÉ Mindenre fény derül, ha akarod,
bizonyítékkal is szolgálhatok.
Győződj meg temagad, kísérljél haza, és ott
kezedbe adom a bizonyítékot. Kétségtelen
és biztos jelet
arra, hogy bíznod kiben nem lehet.
S ha érzel majd még valaha szerelmet, a
vigaszért nem kell messzire menned.

IV. FELVONÁS

I. jelenet

Éliante, Philinte

PHILINTE Nem! Nem láttam még ilyen fafejűt!
Bíró előtt nem volt még ilyen ügy.
Érvekre süket. Senkire se hallgat,
csak önmagára. Csak fejjel a falnak!
Soha ilyen abszurd pör a mai napig
nem tette próbára a bírák idegeit.
„Nem, uraim - mondta -, bármiről szó lehet, de
ebből az egyből nem engedek.
Nem is értem, mit akar? Egyáltalán mi sérti?
Erkölcsei kérdés az, hogy nem tud írni?
Félreértett. Kijelentem ezennel,
hogy rossz költő lehet még rendes ember.
Nem becsületbeli az ügy, miben vitánk van,
lehet rendes ember minden más vonatkozásban,
elismerem érdemét, jellemét, jó szívét,
amit akarnak, de a vers pocskék.
Elismerem, hogy pazar vacsorát ad,
jól vív, remek lovas és mestere a táncnak.
De versét dicsérni, már engedelmet!
- ha tehetségéből csak ennyire tellett -
azt nem! Sőt, mondhatnám: ne írjon soha verset,
ha nem kényszerítik fővesztés terhe mellett.”
Végül a békítő igyekezet
merevségén valamit enyhített,

vagy legalábbis enyhíteni vélt:
ő maga kárhoztatta nehéz természetét,
s kijelentette: az a legfőbb vágya, hogy
Oronte szonettjét jobbnak találja.
Egymás karjába tessékelték őket, és
gyorsan véget vetettek a pörnek.

ÉLIANTE Igen különc és fura,
és mégis rendkívüli figura:
abban, ahogyan mindent kihegyez
van valami nemes és hősiesség,
valami olyan ritka tisztaság,
amit már alig ismer a világ.

PHILINTE Én meg mindig újra elképedek, hogy
Céliméne-be így beleszeretett. Azt sem
nagyon értem, hogy ilyen alkat szeretni
egyáltalán hogy akarhat;
azt pedig már végképp sehogysem értem,
hogy szerethetett Céliméne-be éppen.

ÉLIANTE Nem okvetlen a hasonló iránt lobbán
fel bennünk a szerelmi láng; cáfolni
ez az egy példa elég a
szerelemtanok összes közhelyét.

PHILINTE S a vonzalom kölcsönös, azt hiszed?
ÉLIANTE Ezt megítélni a legnehezebb.
Céliméne-en ki igazodik el?
Ő sincs tisztában az érzéseivel.
Szeret és ebből észre mit sem vesz,
máskor szeretni vél, pedig szíve üres.

PHILINTE Szegény Alceste-ünk nem is sejti még a reá váró
kínok tömegét;
és ha az én szívem dobogna benne,
vágyakozása egész más irányt venne;
éspedig jóval helyesebb irányt: csakis
feléd fordulna, Éliante.

ÉLIANTE Én nem körülményeskedek,
a nyílt beszéd itta leghelyesebb;
s vonzalmával nincs semmi bajom,
ellenkezőleg szívből pártolom;
s ha uralkodhatnék az érzelmek felett,
én egyesíteném azzal, akit szeret. De
hogya, mert minden megeshetik,
mégsem viszonzozzák érzéseit,
elszenvedett kudarca ez esetben
semmi viszolygást nem fog kelteni bennem,
és képes leszek elfogadni őt.

PHILINTE Nekem pedig egy szavam sem lehet,
ha ő méltányol és beléd szeret;
hisz ő maga is megmondhatja néked,
hányszor ajánlottalak figyelmébe téged.
De ha Céliméne hozzáamegy, az esetben
közeledned Alceste-hez már lehetetlen. S
amit elszalasztott óvatlanul, a szerencse,
az én kezembe hull.

ÉLIANTE Bolondozol, Philinte.

PHILINTE Nem. Semmiképpen.
Komolyabban még soha nem beszéltem.
Bár siettethetném a pillanatot,
mikor nyilvánosan színt vallhatok.

II. jelenet

Alceste, Éliante, Philinte

ALCESTE Micsoda gyalázat... hát mondd meg... nem tudom...
Nem tudok uralkodni magamon. ÉLIANTE De mi történt?
Mi dült föl ennyire?

ALCESTE Érthetetlen és meghalok bele;
így még az elszabadult elemek
tombolása sem rendítene meg.
Vége... Szerelmem... Nem tudok beszélni.

ÉLIANTE Csillapodj. Próbáld meg észre térni.

ALCESTE Hát lehet az, hogy ennyi szépség ilyen
alantas bűnök álarca legyen?

ÉLIANTE De kiről van szó?

ALCESTE Jaj, oda mindenem;
elárultak, megölték!
...az egész hihetetlen! Céliméne!
Céliméne... Céliméne megcsal engem.

ÉLIANTE Van valami okod hinni ezt?

PHILINTE A gyanú könnyen gyökeret ereszt, s
a féltékenység túl jó táptalaj.

ALCESTE Te törődj a magad dolgaival.
Az árulásához kétség se fér:
zsebemben egy általa írt levél.
Igen, egy Oronte-hoz írt levele
- az én kudarcom s az ő szégyene.
Oronte! Aki elől, azt hittem, menekül, kit
semmibe se vettem a riválisok közül.

PHILINTE Egy levél gyakran félreérthető lehet,
és kevesebbet jelent, mint hiszed.

ALCESTE Már megint? Megmondtam, hagyj békén, ha lehet.
Intézzed a saját ügyeidet.

ÉLIANTE Ebből elég! Fegyelmezd már magad...

ALCESTE Te adhatod vissza nyugalmaidat,
egész szívemmel hozzád fordulok,
csillapítsd ezt az égő haragot.
Bosszuld meg, amit aljas módra tett,
hogy a szerelem árulója lett;
bosszuld meg, ami számodra förtelem!

ÉLIANTE Bosszuljam meg? Hogyan?

ALCESTE Fogadd el szívem. Fogadd el te a hűtlen helyett:
elégtételt vennem csak így lehet;
és őt bünteti majd mind az őszinte vágy,
hűség és tisztelet, gyöngéd gondoskodás,
odaadás, szerelem, szeretet,
amit most mind felajánlok neked.

ÉLIANTE Átérezem, hogy szíved mennyire szenved,
és nem vetem meg felkínált szerelmed, de
talán túlzol, s a baj nem akkora,
hogy gondolni kelljen mindjárt a bosszúra,
s bár szakítanod megvan minden ok, a
bűnöst egyszerre véltlennek gondolod; s
dühödöt már el is fújta a szél -
tudjuk, a szeretők haragja mennyit ér.

ALCESTE Nem, nem és nem: halálos a seb.
Szakítok vele. Mászt nem tehetek.
Szándékom nem másítom meg soha,
csak bűnhődjek azért, hogy szerettem valaha.
Itt jön. Rosszul vagyok, csak ahogy közelít.
Most fejére olvasom az aljasságait,
megszégyenítem, s ha széttörtem hatalmát,
újjaszülötve sietek tehozzád.

III. jelenet

Céliméne, Alceste

ALCESTE Csak nyugodtan! Mindjárt megfulladok.
CÉLIMÉNE Jó ég! Mi történt már megint? Mi bajod?
Miért kapkodsz levegő után?
Mit meredsz ilyen iszonyodva rám?
ALCESTE Mert semmi aljasság, mire kapható az ember,

árulásodhoz nem fogható.
Téboly, gyűlölet még oly gonoszat
nem álmodott, mint amilyen te vagy.

CÉLIMÉNE Ez aztán gyengédség! Ezért imádlak!

ALCESTE Ne bohóckodj. Fogd be a szádát! És
szégyenkezz! Van rá okod elég:
megcsalsz. Kezemben a bizonyíték.
Hát ezért volt a sok zavaros sejtélem,
ezért vert összevissza a szívem!
Folyton gyanakodtam. Ugye utáltál ezért?
Én kerestem a bajt. Most utolért. Hogy
színleltél! Mennyi ravasz igyekezet!
És én mégis tudtam: nem ok nélkül rettegek.
De azt ne hidd, hogy hagyom magamat
megalázni, s a válasz elmarad. Tudom, nincs
hatalmunk a vágyaink felett, a szenvedély
nem tűr felügyeletet, a szerelemben nem tud
győzni csak az, akit a másik győzni hagy.
Nem is lenne egyetlen rossz szavam, ha
nem hagyod, hogy áltassam magam. Ha
a lelegején elkergettél volna,
nem is panaszkodhatnék joggal, csupán a sorsra.
De te hagyta!
Mert tisztességtelen vagy, mert gonosz vagy.
Nincsen elég nagy büntetés neked, mostantól
magamnak mindent megengedek. Igen, féljél
csak, félj! Megvan rá az okod, én ura
magamnak már nem vagyok: úgy ért engem
ez a gyilkos dőfés,
hogy indulataimat már nem korlátozza az ész.
Most elszabadul a jogos harag:
nem felelek magamért. Most már mindent szabad.

CÉLIMÉNE De mi ez az egész? Honnan veszed?
Már ne haragudj, elment az eszed?

ALCESTE Igen, igen, tessék! Elment az eszem:
mióta magam veled mérgezem.
Mióta elhittem, hogy nem minden csalás,
mióta rajtam ez a bénító varázs.

CÉLIMÉNE Miféle csalás? Tudod, hogy mit beszélsz?

ALCESTE Íme, a tökéletes színlelés!
De most már nem segít. Ennek véget vetek!
Nézd ezt a kézírást. Talán megismered.
Erre nem számítottál! Ugye zavarba hoz?
Szeretném hallani, mit válaszolsz?

CÉLIMÉNE Ez a levél kavart ennyire föl?!

ALCESTE Hát nem sül le a képedről a bőr?

CÉLIMÉNE Mért? Nem értem az egészet.

ALCESTE Micsoda! A csalást pimaszsággal tetézed?
S mert nincs aláírás, letagadod?

CÉLIMÉNE A saját levelem letagadni? Dehogy.

ALCESTE És nem is érzed bűnösnek magad?
Hiszen a stílusa kész vádirat.

CÉLIMÉNE Nem vagy normális, ez kétségtelen!

ALCESTE És ez a bizonyíték? Ez milyen?
Ez az Oronte-hoz írott vallomás
engem nem sért, és téged nem gyaláz?

CÉLIMÉNE Oronte! Ki mondta, hogy a levél neki szólt?

ALCESTE Az, akinek a tulajdona volt.
De jól van, másnak szól, elfogadom.
Akkor panaszra kevesebb az okom?
Vagy kisebbiti ez a bűnödöt?

CÉLIMÉNE És ha nőnek írtam a levelet?
Hol a sérelem akkor? Hol a véték?

ALCESTE Hát ez lenyűgöző! Én *csodállak* téged.
Bevallom, ez egész váratlanul
ért, és meg vagyok győzve maradéktalanul.

Azt hiszed, ilyen ócska trükk becsap?
Azt képzeled, hogy mindenki vak?
No, akkor lássuk, mi jut még eszedbe?
Az újabb hazugságot, hogy adod be?
Hogy bizonyítod, hogy ezt nőnek írtad,
mikor szinte lángot vet a papírlap!
Magyarázd ki! Magad sem hiszed! No,
kezdjük! Olvasom...

CÉLIMÉNE Eszem ágában sincs.

Felháborító ez a jelenet!

Hogy mersz mondani ilyeneket?

ALCESTE Csak semmi heveskedés, ez már nem segít.

Magyarázd ki ezeket a szavakat itt.

CÉLIMÉNE Nem magyarázok semmit. Elegendem van.

Higgy, amit akarsz: engem hidegen hagy.

ALCESTE Könyörgök, győzz meg, jó lesz bármi érv, hogy
íródhatott nőhöz a levél!

CÉLIMÉNE Nem! Oronte-nak írtam; nekem elhiheted,
hogy éppen ő az, akit szeretek; élvezem,
ha beszél, csodálom őt magát -
emberismereted vesébe lát; mindent
beismerek.

Csak hagyj békén. Csak ne gyötörj tovább.

ALCESTE Lehet valaki még kegyetlenebb?

Követtek már el emberrel ilyen?

Háborogni csak nekem van okom,
s jogos dühömet még ő veszi zokon.

Gyötrelmig csigázza gyanúmat,
aminek dicsekedve tápot ad.

Én már odáig aljasodtam, mint a rab, ki
lánca nélkül nem tud élni már, hogy
megvetéssel vértesszem szívem, ahhoz
túlságosan szeretem! Gyengeségem
milyen mesterien, fortélyosan fordítod
ellenem! Cáfold e szörnyűséget
legalább, és ne játsszad a bűnös nőt
tovább. Mondd, hogy a levél semmit sem
jelent, altassad el a félelmeimet,
könyörgök, add meg legalább
a hűség elhíhető látszatát.

CÉLIMÉNE Eredj, elég volt ez az örület,
nem érdemléd meg, hogy szeresselek.

Érdekel, hogy mi kényszerítene
színelésig alacsonyodni le? És hogyha
máshoz hajlana szívem, mért ne
mondhatnám meg kereken? Hogyan? A
nyílt vallomás nem elég? A

gyanakvásod ellen ez se véd? Lehet itt
még a gyanúnak helye? És nem érzed,
hogy megaláztat veled? Mikor én már
odáig elmegyek, hogy én vallok

szerelmet teneked, amikor minden női
büszkeség ellenére közeledek feléd,
utadból minden akadályt elhárítok,
azt hiszed, kételkedni van jogod? S
nem felháborító, hogy kételkedel
abban, mit oly nehezen mondtam el?
Hagyjál. Nem érsz annyit, hogy törődjek veled;
ostobaságom bizonyítja csak, hogy maradt
bennem még mindig jóindulat; most bele kéne
szeretnem valakibe, hogy legyen végre
panaszra okod.

ALCESTE Csak ámulok a gyöngeségemen.

Hogy megint becsapsz, az kétségtelen.

De mindegy, utamon végigmegyek,

a gyöngeség kiszolgáltat neked.
Lássuk hát, hogy képes vagy-e
még egyszer ugyanúgy csapni be.

CÉLIMÉNE Nem, te nem úgy szeretsz, ahogy szeretni kell.

ALCESTE Szerelmem nem mérhető össze semmivel.

Szenvedélyem odáig juttatott, hogy
vágyaimmal már ellened fordulok:
szeretném, ne szeressen senki se, süllyedj
a legmélyebb nyomorba le! Születtél volna
páriának eleve, akinek nincs rangja,
semmije, hogy várna rád a szégyen és a
csőd, hogy állnál már a pusztulás előtt.
Amikor már párkányt, ablakot méregeted:
itt kéne kiugranod. A zavart ész kibúvót
nem talál, nincs más megoldás már, csak a
halál - és akkor jövök én, jön a nagyszerű
nap,
és meghozhatom az áldozatot,
amivel méltatlan sorsodon fordítok,
s tőlem nyered el boldogságodat.

CÉLIMÉNE Sajátságos a jóakaratom, rászorulni,
remélem, nem fogok... Du Bois! Mi
történt?

IV. jelenet

Du Bois, Céliméne, Alceste

ALCESTE Mit keresel itt? Mi ez az útimálha?

DU BOIS Uram...

ALCESTE Na! Mi van veled?

DU BOIS Valami érthetetlen dolog.

ALCESTE Micsoda?

DU BOIS Nagy bajba jutott.

ALCESTE Én? Hogyan?

DU BOIS Beszélhetek nyíltan?

ALCESTE Igen. De mondd már!

DU BOIS Nincs itt senki, aki...

ALCESTE Nincs hát! Gyerünk! Beszélj!

DU BOIS Uram, innen tisztulni kell!

ALCESTE Miért?

DU BOIS El kell tűnni, gyorsan és zajtalan.

ALCESTE És miért?

DU BOIS Mondom, hogy menni kell.

ALCESTE De miért?

DU BOIS Mennünk kell, és búcsúzni nincs idő.

ALCESTE Mit hordasz össze?

DU BOIS Csak azt uram, hogy csomagolni kell.

ALCESTE Idióta! A fejed szétverem,

ha nem beszélsz végre értelmesen.

DU BOIS Egy rosszcarcú, fekete ruhás alak, ott
volt a konyhában egyszerre csak,
hozott valami olvashatatlantul írt,
összevissza irkafirkált papírt,
biztos vagyok, hogy megint ez a per...

de az ördög se igazodik rajta el. ALCESTE

Mit locsogsz? Miféle irat?

És mért kellene szöknöm emiatt?

DU BOIS Hát, hogy is mondjam... egy óra se telt még,
egy úr, aki nálunk gyakori vendég, kereste
sürgős ügyben, s mivel ott nem találta, ezért
megbízott

- tudja, milyen hű szolgája vagyok -, hogy
mondjam meg... De mi is a neve? ALCESTE Azt
mond: mit mondott! Hagyjad a nevét.

DU BOIS Egy barátja, uram, ennyi elég.
Azt mondta, hogy a veszély közeli,
hogy letartóztatás fenyegeti.
ALCESTE És semmi többet nem mondott neked? DU
BOIS Nem. Papírt kért és írószereket. S egy
rövid levelet írt, amiből,
gondolom, önnek minden kiderül.
ALCESTE Add ide!
CÉLIMÉNE De mi történhetett?
ALCESTE Fogalmam sincs. De mindjárt megtudom. Mit
csinálsz? Add már ide, te barom! DUBOIS
(hosszas keresgélés után)
Úristen! Otthagytam az asztalon.

ALCESTE Megölöm.
CÉLIMÉNE Ne izgasd föl magad.
ALCESTE Tisztázd az ügyet minél hamarabb.
ALCESTE Úgy látszik, hiába minden igyekezet,
lehetetlen, hogy beszéljek veled. De
elintézek mindent sietve,
és visszajövök hozzád még ma este.

V. FELVONÁS

I. jelenet Alceste, Philinte

ALCESTE Nem, megmondtam: döntésem végleges.
PHILINTE De bármilyen csapás ért, arra nem kötelez...?
ALCESTE Mondhatsz, amit akarsz, érvelj akármi szépen,
szavam nem másítom meg semmiképpen: ez a
kor oly perverz és becstelen! El kell futni -
nekem itt nincs helyem. Nézd meg! Itt ez a
per... Mellettem áll az igazság, a törvény, a
morál. Mindenki azt mondja, hogy igazam van,
én nyugton várok biztos igazamban - s mégis?
Az egész hogyan sikerült? Nekem van igazam.
De elveszttem a pört. Mocskos cselekkel,
győztesen távozik egy közismert gazember!
Az igazság meghátrál aljassága elől! Neki
adnak igazat, mikor engem megöl!
Hazugságaival, mindenféle piszok trükkjével
visszajára fordítja a jogot! És a pert végül
tényleg megnyeri! De hogy tönkretett, nem
elég neki: mindenfelé terjed egy szennyirat,
amit elolvasni is iszonyat,
csak tűzre való. És ez a mocsok
terjeszti, hogy a szerző én vagyok.
És Oronte, a suttogó propaganda, a
csalást a háttérből támogatja,
csupán mert őszinte voltam vele,
holott nem én akartam, ő sürgetett,
hogy mondjak verséről ítéletet,
s mert az igazságot én el nem árulom, sem
a becsületet, sem őt be nem csapom, ő
támogatja most e képtelen vádat. És nem
lesz a számomra soha pardon, csupán mert
a szonettjét rossznak tartom! És a többiek?
Mind ugyanilyenek?! Ők is így szerzik
dicsőségüket.

Ez a becsületük, a tisztességük,
az erényük, a jóhiszeműségük!
Elég volt a kínból, a szenvedésből, ki
innét, a zsványok dzsungeléből!
Emberek? Nem! Ezek valódi farkasok!
Söpredék, köztetek én élni nem fogok.
PHILINTE A dolgot, azt hiszem, kissé elsieted, nem
akkora a baj, mint ahogyan hiszed: az,
hogy ellenséged ezt fogja rád, az
elfogatáshoz még gyöngö vád. Hamis
váddal tönkre magát teszi, ebből nagy
baja lehet még neki.
ALCESTE Neki? Hogy ettől tartana?
Hogy ilyesmitől félne ő? Ugyan,
az aljasságra szabadalma van.
PHILINTE Lehet. De annyi bizonyos, hogy mégse
törődött senki e híreszteléssel:
ettől tehát nincsen mit tartanod.
Az ítélet - az más. Azt van okod sérelmezni.
De törvényesen megtámadhatod...
ALCESTE Nem: elfogadom.
És bár érzékenyen érint nagyon,
megsemmisíteni semmiképp sem hagyom:
mivel a jogtiprás itt annyira
nyilvánvaló - fenn kell maradnia! Mint
bizonyosság, mint ijesztő tükör: hogy
milyen mélyre süllyedt ez a kor.
Húszezer frankomba kerülhet a dolog,
de akkor megszerzem végre a jogot
elátkozni az emberi nemet.
PHILINTE Szóval...
ALCESTE Szóval, elég a beszéd!
Mit lehet ehhez hozzátenni még?
Vagy talán szemtől szembe volna képed,
hogy előttem védjed e szörnyűséget?
PHILINTE Nem, amit csak kívánsz, mindenben egyetértek:
intrika irányít mindent és pusztá érdek; hogy
sikerre csak a csalás vezet, és
megváltozhatnak az emberek. De hogy
erkölcsi érzékük csekély, ok arra, hogy körükön
kívül élj? Ha nem volnának emberi hibák,
eldobhatnánk a filozófiát:
ha mindenki jó lenne, őszinte és szerény,
fölöslegessé válna majd mindegyik erény,
hiszen a legtöbbjük csupán arra tanít, hogy
békén eltűnjük egymás gazságait. Épp
ezért, ha az erényt minden áron...
ALCESTE Hagyjuk ezt. Te beszélsz a legjobban a világon.
Mindenkor bőviben vagy az érvek, de akkor is;
csak az időd fecsérled. El kell mennem, mert ez
az érdekem: mert nem tudok uralkodni
nyelvemen; mert szavaimért felelni nem tudok,
mert magamra már csak bajt zúdítok. Hadd
várjam Céliméne-t. Kár a vita. A tervemet el kell
fogadnia.
Elérkezett a döntő pillanat.
Most megtudom: szeretet vagy megtagad.
PHILINTE Menjünk Éliante-hoz, várjuk meg ott.
ALCESTE Nem. Most túl zaklatott vagyok.
Menj csak egyedül, hagyjál itt nyugodtan a
gondjaimmal e sötét sarokban.
PHILINTE Várakozni soha jobb társaságot.
Megyek és idehívom Éliante-ot.

II. jelenet

Oronte, Célíméne, Alceste

ORONTE Igen, most végre el kell döntened, hogy igazából kellek-e neked. Bizonyosságot kérek, mert belásd, meguntam az egyensúlyozgatást. Ha szerelmem viszonzásra talál, ne habozz ennek jelét adni már; ha szeretsz: akkor nem tőröd tovább, hogy Alceste igényt tarthasson terád, a szerelmemért feláldozod akkor, s kitiltod innen őt a mai naptól.

CÉLIMÉNE De mi a bajod vele épp neked? Hisz nem győzted dicsérni eleget.

ORONTE Lehet, de ez nem tartozik ide. Azt mondd: engem vagy őt szereted-e? Ő vagy én. Tisztázzad végre már. Döntésem a döntésedre vár.

ALCESTE *(előlép a sarokból, ahol eddig várt)* Igaza van. Dönteni kell. Túl hosszúra nyúlt ez a huzavona: most eljött a döntés pillanata.

ORONTE Nem fogok tolazkodni semmiképp, hogy utam keresztetesse a tiéd.

ALCESTE Nem fogok tülekedni semmiképp, hogy osztozzam abban, ami a tiéd.

ORONTE Ha előnyben részesítené téged...

ALCESTE Ha irántad csupán a legcsekélyebb...

ORONTE Abban a pillanatban visszalépek.

ALCESTE Én búcsút veszek tőle végleg.

ORONTE *(Célíméne-hez)* Hát akkor beszélj, egészen fesztelen.

ALCESTE Tessék, tiéd a szó, csak semmi félelem.

ORONTE Csak azt mondd meg, kihez kötnek érzéseid.

ALCESTE Csak azt mondd meg: kettőnk közül melyik?

ORONTE Mi az? Ilyen nehéz talán választanod?

ALCESTE Mi az? Hiába várom a válaszod?

CÉLIMÉNE Hát kiválasztottátok a legjobb pillanatot. Hát nem igaz! Ti megbolondultatok. Hogy kit válasszak, tudom pontosan, egy csöppet sem vagyok bizonytalan: tudok én választani köztetek - azt csak tudja az ember, kit szeret. De kínos volna most megmondanom. Ez nem a megfelelő alkalom. Mert szerintem a kegyetlen szavakat más előtt kimondani nem szabad, az érzés ügyis mutatja magát, nem szükséges a nyílt gorombaság; úgy gondolom, sok enyhébb módja van jelezni, hogy a remény céltalan.

ORONTE Nem, a nyílt szó sohase fáj nekem. Én elfogadom.

ALCESTE Én követelem. Őszinteséget mindenekefelett, nem óhajtom, hogy megkíméljenek. Hát ez kell neked? Együtt tartani a nyáját? De most vége az édes, szép bizonytalanságnak! Mert ha nem válaszolsz egyenesen, hallgatásodat döntésnek veszem; és tudni fogom jól, hogy mit jelent: mert minden gyanúmat kimondja a csend.

ORONTE Felháborodásod nagyon is értem, és egyebet mondani nem tudok én sem.

CÉLIMÉNE Jaj, ezt a hisztériát hogy unom! Mit követelitek a válaszom?

Megmondtam, hogy most nem felelhetek. De itt van Éliante... ítélje meg!

III. jelenet

Éliante, Philinte, Célíméne, Oronte, Alceste

CÉLIMÉNE Éliante, ezek itt üldöznek engem, egyre ugyanazt fűjják mind a ketten, egyik is, másik is ugyanazzal a hévvel, hogy kettejük közül itt, most választanom kell, s képükbe vágva ítéletemet, tiltsam ki innen valamelyiket.

ÉLIANTE Félő, hogy nem szíved szerint válaszolok, én is a nyílt szavak híve vagyok.

ORONTE Látod, hiába védekezel.

ALCESTE A védelemre már senki se kel.

ORONTE Ne óvatoskodj, válaszolj tehát.

ALCESTE De az is elég, ha hallgatsz tovább.

ORONTE Egyetlen szó! És vitánk véget érhet.

ALCESTE Én pedig a hallgatásból is értek.

Utolsó jelenet

Előbbieket és Acaste, Clitandre, Arsinoé

ACASTE Ne haragudj, hogy egyszerre jövünk, de van veled egy tisztázandó ügyünk.

CLITANDRE *(Acaste-hoz és Oronte-hoz)* Nagyon jó, hogy itt vagyunk mind együtt, hiszen rátok is tartozik ez az ügy.

ARSINOÉ Talán meglep, hogy itt látsz, Célíméne, de ők kértek meg, hogy jöjjenek velük. Eljöttek hozzám, és olyasmivel rágalmaztak, amit nem hiszek el. Ismerlek és becsüllek annyira, hogy tudjam, ilyet nem tennél soha: nem győztek meg bizonyítékaik - s mert a barátság felülemelkedik sértettségükön: azért vagyok itt, hogy lássam, ahogy magadat e sok rágalomtól mind tisztára mosod.

ACASTE No igen, erről van szó pontosan. Türelmesen várunk mindannyian. Ezt a levelet neki írtad? Tessék! *(Clitandre-ra mutat)*

CLITANDRE És ezt meg neki? *(Acaste-ra mutat)* Nocsak! Milyen gyengéd!

ACASTE Nos, ezt a kézírást, alig hiszem, hogy ne ismernénk valamennyien: szép betűivel nem fukarkodott, de néhány sort azért felolvasok. „Furcsa tőled, hogy elítéled jókedvem és szememre hányod, hogy akkor vagyok a legvidámabb, amikor nem vagyok veled. Hát mért nem vagy szórakoztatóbb. Nyakigláb barátod pedig...”
– kár, hogy nincs itt -
„Nyakigláb barátod pedig, akivel a panaszaidat kezded, kell a fenének. És mióta rajtakaptam, hogy három óra hosszat köpködött egy pocsolóba, csakhogy karikákat vessen a víz, különösen jó véleményem van róla. Ami szívödöglesztő barátunkat illeti...”
– ez volnék én -
szívödöglesztő barátunkat illeti, nála jelentéktlenebb alakot keresve sem lehetne találni. Egyetlen érdeme, hogy jó szabója van.

Erkölsbajnokunk"
 - ez te vagy -
 „...erkölsbajnokunk néha elszórakoztat a dühkitöréseivel és epés rosszkedvével, de többnyire elviselhetetlennek találok.
 A szonettes úr"
 (*Oronte-hoz*) - most te jössz -
 „...a szonettes úr pedig, aki csupa lila gőz és mindenáron író akar lenni, őt végighallgatni is alig bírom. Fogd fel végre, hogy egyáltalán nem szórakozom mindig olyan jól, mint ahogy gondold, és hogy a te számodra volna a legtöbb mondanivalóm mindazok közül, akik körülöttem nyüzsögnek. A társas élvezetek legfontosabb fűszere azok jelenléte, akiket kedvelünk.”

CLITANDRE S most én következem.
 „Clitandre barátod, akit még emlegetni is szoktál, s aki annyira tapad rám, az utolsó azok között, akik egyáltalán számításba jöhetnek.
 Azzal áztatja magát, hogy szeretem, neked meg az a mániád, hogy nem vonzódom hozzád. Ha rögeszméiteket kicserélnétek: mindkettőtöknek igazna lenne. Látogass, amikor csak tudsz, és segíts zaklatásainak terhét elviselni.”
 Nézzétek a jellemesség szobrát, ugye tudod, hogy milyen név illik rád.
 (*Céliméne-hez*)
 Nem tudod véletlenül a nevét?
 Most körbeviszük a leveleket, s megmutatjuk sorra mindenkinek.

ACASTE Mondhatnék még egyet s mást neked, de a dühömet se érdemeled, és látni fogod hamar, hogy a kis márkí találhat méltóbb társat is.

ORONTE Elég gonoszul bántál el velem, azok után, amiket írtál nekem! Még egyszer nem leszek ilyen balek, hasznomra vált, hogy kiismertelek. Legalább visszanyertem szívemet, te pedig örökre elveszítéd.
 (*Alceste-hez*)
 Utadba többé nem állok, teljesüljön be véle minden álmod.

ARSINOÉ Undorító! Micsoda fürtelem! Szólni sem tudok. De hallgatni sem. Mondd, Céliméne, hogy tehettél ilyet? Én nem firtatom az ügyeidet, de hogyha egy ilyen férfi szeret, maga a tisztaság, a becsület, érted a bolondulásig oda van, ezt érdemli...

ALCESTE Ezt hadd intézzem el, magam. Meg tudom oldani a problémáimat. Főlöskégesen ne terheld magad. Jólesik, hogy szavad értem perel, de nem tudom viszonzni semmivel. Mert ha bosszúból mást választanék, akkor az nem te lennél semmiképp.

ARSINOÉ Ugyan, ugyan, csak nem azt képzeled: arra vágyom, hogy megszerezzelek? A barátnőd által félredobott áru után én se kapkodok. Ne hordd olyan magasan a fejed, nem magamfajta nő való neked. Sőhajtózz csak Céliméne után szünetlen: gyönyörű pár lehetek még ti ketten. (El)

ALCESTE Hallgattam már eleget. Mindenki előttem beszélhetett: elég türelmes voltam mostanáig? Lehetne most már...?

CÉLIMÉNE Igen, mondhat sz akármit. Ha valakinek, neked van jbgocl, hallgatni fogom minden panaszod. Vétettem ellened, olcsó kibúvót nem is keresek. A többiek haragja hidegen hagy, de azt tudom, hogy bűnöm ellened nagy. Joggal neheztelsz, arra mutat minden jel, hogy becsaptalak. Gyűlölsz? Megvan rá minden okod.

ALCESTE Tudod te jól, hogy képtelen vagyok, hisz gyűlölnélek én, gyűlölnélek nagyon, de hol van már az én akaratom.
 (*Éliante-hoz és Philinte-hez*)
 Látjátok, mit tesz a méltatlan szerelem, nem vagyok úr az érzéseimen. És ez még semmi; ezen az úton én végigmegyek, és megmutatom, mekkora balgaság, ha bölcsnek mondanak:
 az ember, sajnos csak ember marad. Hiába jellemed hitványságai, nem tudok mást, mint megbocsátani. És gyöngeségnek veszem, hogy a kor erkölce lelkedbe hatol, de csak, ha döntésem elfogadod, és ezt a világot most velem elhagyod, ha minden habozás nélkül követsz a magányba, hol élni akarok: más lehetőség nincs, csak így lehet feledtetni a botrányok iszonyát. Csak így tudhatlak szeretni tovább.

CÉLIMÉNE Mondjak le mindenről? Még fiatal vagyok!
 Válasszam a te síri sivatagod?

ALCESTE Ha szerelmemet viszonozza szíved, számíthatnak még a többiek? Vágyaidnak nem vagyok elég?

CÉLIMÉNE Fiatal vagyok a magányra még: nem érzek magamban elég erőt, hogy vállalni merjek ilyen jövőt. De ha a szerelmem elég neked, kész vagyok, hogy a feleséged legyek.

ALCESTE Nem, már nem tudlak csupán utálni, hogy most elutasítasz, az több, mint eddig bármi. Mert te nem ismersz semmilyen szerelmet: Nem lelsz föl mindent bennem, mint én benned. Elég! Már nem köt hozzád semmilyen kötelék.

Céliméne el

(*Éliante-hoz*)
 Tudom, te tiszta vagy, tudom, őszinte minden szavad, igen, te vagy a rendhagyó eset: így őrizzen meg az emlékezet: de szeretni téged méltatlan vagyok én, akit már az útfélre dobott egy másik nő, ki hozzád föl nem ér, így hát...

ÉLIANTE Csak folytasd, nyugodtan, beszélj, pártában nem maradok, sose félj.

Itt a barátod, s feltételezem,
ha szépen megkérem, megkéri kezem.
PHILINTE Hiszen tudod...
ALCESTE Legyetek boldogok.
Én, az elárult, az üldözött,
a bűn örvényéből menekülök,

és keresek a földön egy helyet,
ahol megélhet még a becsület.
(E!)

PHILINTE Menjünk utána!
Próbáljunk meg minden lehetőt,
hogy szándékától eltérítsük őt.

VÉGE